

Araştırma

LİSEDE OKUYAN KIZ ÖĞRENCİLERİN KADINA YÖNELİK ŞİDDETE İLİŞKİN ALGILARI: NİTELİKSEL BİR ÇALIŞMA

The Perception of Female Students in High School on Violence Against Women: A Qualitative Study

Özlem CANKURTARAN ÖNTAŞ*
Emma SAYGI DOĞRU**

*Doç Dr., Hacettepe Üniversitesi İktisadi İdari
Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

**Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet
Bölümü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı lisede okuyan kız öğrencilerin kadına yönelik şiddeti nasıl tanımladıklarını, şiddeti önlemeye ilişkin çözüm önerilerini ortaya çıkarmaktır. Çalışma, Eskişehir Cumhuriyet Lisesinde okuyan kız öğrencilerin katılımlarıyla gerçekleştirilen 7 odak grup görüşmesi ile toplam 70 öğrenciden oluşan niteliksel bir araştırmadır. Bu ça-

lışmanın en önemli bulgusu kız öğrencilerin çoğunlukla ataerkil değerlerle şekillenmiş olan toplumsal değerleri benimsemiş olduklarıdır. Bunun yanı sıra, şiddeti önlemeye dönük çalışmaların daha çok kadınların iş-gücüne katılımını arttıracak olan devlet ve sivil toplum kuruluşlarınca gerçekleştirilmesi gerektiği yönündedir.

Anahtar Sözcükler: *kız öğrenci, şiddet algısı, kadına şiddeti önleme,*

ABSTRACT

This study aims to unearth the perception of woman students on violence and their suggestions of removing violence toward women. The study is a qualitative research made by the participation of female students attending to Eskişehir Cumhuriyet High School. The data collection has been made by the observations and the auditory records. The data was evaluated by the technique of thematic analysis. The most important finding is that the female students accept the male dominance as a norm and they suggest the state's and the non-governmental organizations' support to enforce women's participation in labor market.

Keywords: *female students in high school, perception of violence, preventing violence toward women,*

GİRİŞ

Şiddet, toplumsal hayatta farklı boyutlarıyla her daim gündeme gelen dolayısıyla kanıksanan, sıradanlaşan bir olgudur. Güçlü olanın güçsüz olanı zor kullanarak baskı altına alması olarak kısaca tarif edilebilecek bu olgunun tarafları duruma göre değişmekle beraber şiddet kullanımı değişmeyen bir yöntem olarak

karşımıza çıkmaktadır(Kocacık, 2001: 199; Atman, 2003: 330; Eyo, 2006: 201; Manderson, 2001:8). Farklı ırktan, etnik kökenden, dinden, cinsiyetten, yaştan, statüden olan toplumsal grupların veya bireylerin birbirlerine farklı yöntemlerle uyguladıkları şiddetin sadece boyutu ve çeşidi değişmektedir(Kocacık, 2001: 200).

Şiddet yaşanan bir gerçek olmasının yanı sıra geleneksel toplumsal roller içerisinde kanıksanan, aynı zamanda kabul görebilen bir olgudur. Biyolojik cinsiyetimiz gereği kadın-erkek olmak dışında toplumun beklentileri, kültürü, değerleri çerçevesinde oluşan "toplumsal cinsiyetimiz" vardır. Toplumun beklentileri çerçevesinde sosyal olarak ortaya çıkan kişilik özellikleri, roller ve sorumluluklar "toplumsal cinsiyet" olarak tanımlanmaktadır(Lindsey, 1990: 5; Dökmen, 2004: 18). Toplumsal cinsiyetimiz gereği sergilediğimiz toplumsal roller ise tarihsel süreç içerisinde şekillenmiş alan cinsiyete dayalı işbölümü çerçevesinde kurgulanmıştır. Cinsiyete dayalı işbölümü, özel alan yani ev içi rolleri kadına, toplumsal alanda önem arz eden rolleri ise erkeğe yüklemektedir. Buna göre, toplumun kadın için belirlediği roller aile, evlilik ve çalışma yaşamı çerçevesinde bakıldığında yalnız yaşamama, gece sokağa tek başına çıkmama, evli değilse cinsel ilişkide bulunmama, evli ise aile bireylerinin tümünün temizlik, bakım, beslenme ihtiyaçlarını karşılama, çalışma yaşamında ise düşük statülü işlerde çalışmadır. Erkekten beklenen roller ise özel alanda değil ama kamusal alanda kadınlardan beklenen rollerin tersidir. Söz konusu rol dağılımı, her ne kadar erkek, hane içerisinde çok görünmese de hem kadın hem de çocuklar üzerinde hiyerarşik

düzlemde en tepede olan yerinin kadın tarafından çocuklara öğretilmesiyle yeniden üretilmektedir. Söz konusu öğretimi, sadece hane içerisinde değil, başlıbaşına ideolojik olan kültürle ve kültürü aktarma işlevi gören ibadethaneler, okullar, spor kulüpleri, sendikalar, ordular, fabrikalar, bürolar, sağlık merkezleri, medya, vb. (Savran ve Tura, 1992: 115) kurumlar aracılığıyla da erkeğin egemenliğini toplumsal yapı içerisinde dolaşıma sokmaktadır(Hartmann, 2006: 34). Diğer bir değişle, erkek egemen yapının "maddi temeli, yalnızca aileye değil, "erkeklerin kadın emeğini denetlemesine izin veren bütün toplumsal yapılara yaslanmaktadır (Savran ve Tura, 1992: 115). Toplumsal yaşam içerisinde egemenliği elinde tutan erkek egemen yapı, aile içi yaşamı da disipline ve kontrol etmektedir (Vefikuluçay ve diğ., 2007: 17). Dolayısıyla, eğer kadın kendinden beklenen rolleri yerine getirmese ona karşı baskı ve/veya şiddet uygulama hakkı, erk sahibi olanın yani erkeğin görevidir. Bu görev kimi zaman kadının erkeğin sözünü dinlememesi, ondan izin almaksızın çalışma yaşamına katılması, erkekten daha fazla para kazanması, dışarıya çıkması, sosyal ortamlarda bulunması, harcama yapması, giyinmesi..vb. durumlarda ortaya çıkabilmektedir. "Aile" kurumunun rızaya dayalı kurulmuş olması ve "kamu" alanı dışında sayılması nedeniyle de aile içinde yaşanan kadına yönelik şiddetin "toplumsal cinsiyete dayalı" şiddet olduğu gerçeği hem devlet hem de toplum tarafından görmezden gelinebilmektedir(Sancar, 2003). Hatta, geleneksel, hukuksal, ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel yapılar tarafından söz konusu şiddet beslenmektedir (Açıkel, 2009: 84). Bu durum şiddetin sürekli ve sistematik hale gelmesinde

en önemli etkenlerdendir. Oysa (2011) İstanbul Sözleşmesinde belirtildiği üzere “cinsiyete dayalı şiddet” kadınların sadece kadın oldukları için orantısız bir biçimde maruz kaldıkları şiddettir. Diğer taraftan şunu da eklemek gerekir ki, söz konusu eril şiddetin muhatabı sadece kadınlar değildir. Eril şiddetin kaynağı, erkekler ve erkek olmayan tüm diğer cinsiyetler arasındaki güç ilişkileridir. Erkeklerin tüm diğer farklı cinsiyetteki bireyleri kontrol etme ve onlar üzerinde tesis ettikleri otoriteyi devam ettirme isteğidir (Kaptanoğlu, 2011: 34). Örneğin, trans ya da eşcinsel cinayetler de eril şiddetin kendini kabul ettirme isteği sonucu ortaya çıkan şiddet olaylarıdır.

Bu çalışma kapsamında ele alınan şiddet biçimi kadına yönelik şiddettir. Bu kapsamda kabul edilen Uluslararası sözleşmelerden biri de Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesidir. Buna göre, kadınlara yönelik şiddet; “ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı biri de BM eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma, kurbanı ekonomik ihtiyaçlardan yoksun bırakmak” şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca, şiddeti bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak görmektedir (<http://www.resmigazete.gov.tr> 11.01.2013. Türkiye ayrıca CEDAW 'a “Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi” ne 1985 yılında imza atarak taahhütleri yerine getirmek üzere söz vermiştir. Bununla beraber “kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadelede Avrupa Konseyi sözleşmesini” diğer adıyla İstanbul Sözleşmesini ilk

imzalayan devlettir. 6284 sayılı kadına karşı şiddetin önlenmesine dair kanun gibi yasal düzenleme ve sözleşmelere rağmen Türkiye’de kadına yönelik şiddet olayları önemli oranlarda boy göstermekte, neredeyse her gün şiddete uğrayan veya ölümlü sonuçlanan şiddet mağdurları medyada yer almaktadır (Ertürk, 2006: 205; KSGM, 2009).

KSGM tarafından 2005 yılında “Kadına yönelik şiddetin kaynağı ve türleri nelerdir?” sorusuna yanıt verecek büyük ölçekli bir “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre, ülke genelinde eşi veya eski eşi tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılan kadınların oranı % 39’dur. Hayatının herhangi bir döneminde duygusal şiddet yaşayan kadınların oranı % 43,9’dur. Sadece cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı % 15,3’tür. Fiziksel veya cinsel şiddetin birlikte yaşanma yüzdesi 41,9’dur. Kentte fiziksel şiddet oranı % 38 iken kırsal % 43’tür. Yaşadıkları fiziksel şiddet sonucunda yaralanan kadınların oranı % 25’tir. En az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış kadınlardan eğitimi olmayanların oranı % 55,7, lise ve üzeri düzeyde eğitim alanların oranı ise % 27’dir.

Diğer taraftan yapılan çalışmaların neredeyse tamamının “aile içi şiddete” odaklanmış olması manidardır (Ayrancı ve diğ., 2002: 80; Erbek ve diğ., 2004: 200; Güler ve diğ., 2005: 200; Vahip ve Doğanavşargil, 2006: 108; Altınay ve Arat, 2007: 34). Zira, bu durum, erkek egemen yapının sürekli ve sistematik bir biçimde ürettiği ve beslediği eril şiddetin evlilik öncesi yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Bu sebeple bu çalışmada esas olarak içinde buldukları gelişimsel

dönem itibarıyla erkek akranlarına karşı daha fazla yakınlaşma isteği duyan ve erkek akranlarıyla daha çok vakit geçiren kız lise öğrencilerinin şiddete ilişkin düşünceleri ele alınmaktadır. Özellikle 1980 sonrası Türkiye’de yaşanan siyasal, ekonomik ve kültürel dönüşümler toplumsal yaşamı da değiştirip dönüştürmüştür. Toplumun üzerine temellendirildiği aile kurumu ve bu kurum içerisinde yer alan erkek ve kadınların statüleri, rolleri de bu değişimden payını almıştır. Temel hak ve özgürlüklerin sık sık gündeme geldiği ve bireysel özgürlüklerin önemsendiği bir dönemde doğan ve bu söylemin içinde büyüyen kız öğrencilerin kendi aile içi ve toplumsal deneyimleriyle, özgürlük söylemlerinin arasında nasıl bir bağ kurduğu, kadının özgürlüğü, hakları ve gücüne ilişkin düşünceleri kadına yönelik şiddet söz konusu olduğunda önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, kız öğrencilerin kadına yönelik şiddet hakkında ne düşündüklerini ve kadına yönelik şiddetin nasıl önleneceğine dair fikirlerini öğrenmektir. Bu çerçevede kendilerine şiddetin tanımı, şiddet denildiğinde akıllarına gelen ilk görüntünün ne olduğu, çevrelerinde herhangi bir şiddet olayına tanıklık edip etmedikleri, kadına yönelik şiddet ve kadına yönelik şiddeti önlemeye dönük çözüm önerileri sorulmuştur. Böylece, ergenlik döneminde olan kız lise öğrencileriyle aile içi kadına yönelik şiddet ve çözüm önerileri üzerinde görüşmeler yapılmıştır.

YÖNTEM

Odak Grup Görüşme Yöntemi

Bu çalışmada odak grup görüşmesi yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemin

tercih edilmesinin temel sebebi, araştırma konusuna ilişkin katılımcılardan derinlikli ve detaylı veri toplanmasına imkan vermesidir. Odak grup görüşmeleri, veri toplamak için bir araya getirilen 10-12 kişilik grupların bir konu hakkındaki algılarını, düşüncelerini, tutumlarını öğrenmeye olanak sağlamaktadır. Bu çalışma esnasında da 10-12 kişilik gruplar bir araya getirilmiştir. Katılımcıların odak grup görüşmeleri esnasında şiddetin tanımı, şiddet algıları ve şiddeti önlemeye dönük önerileri üzerinde tartışma yapılmıştır. Katılımcıların odak grup görüşmeleri esnasında kendilerine sunulan konu başlığı çerçevesinde etkileşim içerisinde olmaları ve önceden kestirilemeyen boyutlarıyla düşüncelerini ifade etmeleri için ortam yaratılmıştır. Konuya ilişkin kendilerine yöneltilen başlık çerçevesinde fikirlerini sunan, sosyal, kültürel, psikolojik altyapılarını da tartışmaya yansıtan katılımcılar, tartışma esnasında bilinçli, yarı-bilinçli tepkiler vererek, araştırma için veri sunmuşlardır (Strauss ve Corbin, 1998). Görüşmeler esnasında katılımcılara ilişkin gözlemler yapılmış, konuya ilişkin verilen tepkiler kısa notlar haline getirilmiştir. Bununla beraber ses kayıt cihazlarıyla da görüşmeler kaydedilmiştir. Bu işlemi takiben, tüm bu veriler kağıda aktarılmıştır. Kağıda aktarılan veriler üzerinden tematik analiz yapılmıştır. Tematik analiz, görüşmeler esnasında katılımcıların sıklıkla kullandıkları kavramları tespit edip, bu kavramlar çerçevesinde görüşmeleri tekrar tekrar alt-başlıklar halinde desenlenmesine imkan sağlayan bir tekniktir. Yeni bir alt-başlık oluşturulması imkansız hale geldiği anda tematik analiz araştırmacı tarafından sonlandırılır. Bu çalışmada da, tematik analiz tekniği kullanılarak, odak grup görüşmeleri

esnasında sıklıkla kullanılan kavramlar, “hak edilmiş şiddet”, “işbölümü” ve “histerik erkek” başlıkları altında bir araya getirilmiştir. Herhangi yeni bir alt başlık elde edilemeyeceğine ilişkin görüş birliği sağlandıktan sonra tematik analiz sonlandırılmıştır.

Çalışma Grubu ve Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Çalışma, Eskişehir'in merkezinde yer alan, genel bir lisede gerçekleştirilmiştir. Okulun kendi bünyesinde 150 kız öğrencinin yatılı kaldığı bir kız öğrenci pansiyonu da vardır. Bu pansiyondaki öğrenciler, kent merkezinde okuyabilmek amacıyla Eskişehir'in ilçelerinden ve kasabalarından gelmektedirler. Lisenin toplam öğrenci sayısı 876 olup, okula devam eden kız öğrenci sayısı 578 dir. Çalışmanın bu lisede gerçekleştirilmesinin temel sebebi öğrenci profili olarak ayrılmamış olması, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan neredeyse toplumun her katmanından öğrenciyi barındırmasıdır.

Araştırmaya katılanlar, lisenin 1, 2, 3 ve 4. sınıflarına devam etmekte olan en küçüğü 16, en büyüğü 19 yaşında olan 75 kız öğrenciden oluşmaktadır. Kız öğrenciler, rastlantısal olarak çalışmaya katılmakta gönüllü olanlar arasından seçilmiştir. Seçilen öğrencilerin oluşturdukları grupların kişi sayısı en az 7 en fazla 13 olmak üzere 7 farklı odak grup oluşturulmuştur. Bu grupların her birinin sosyo-demografik özellikleri, odak grup görüşmesine katılmak için gelen her katılımcıya grup biraraya geldikten ve kendilerine çalışmanın amacı belirtildikten sonra sunulan kısa bir form aracılığıyla elde edilmiştir. Bu formda yer alan sorular sırasıyla, katılımcıların kardeş sayısı, oturdukları semtler,

hane geliri, anne-baba doğum yeri, meslekleri, eğitim düzeyleri, anne-baba yaşlarına ilişkindir. Bu noktada tek tek her bir grubun demografik özelliklerine bakıldığında,

1.Grup: Birinci grupta yer alan katılımcıların %62'si merkezde %38'i ise çekondu semtlerde yaşamaktadır. Gelir düzeyi açısından ise %23 oranında asgari ücret, %46'sı 1000-2000 arası, %23 oranında ise 2000 ve üstü gelir sahibidir. Anneleri, yarısından fazla oranla ortaöğretim mezunu, kent kökenli, %70 oranla ev hanımıdır. Babaları ise, %70 oranla kent kökenli, %85 oranla ortaöğretim mezunu, %46 oranla özel sektörde istihdam edilmektedir.

2.Grup: Katılımcıların %78'i merkez doğumludur. %68'i tek kardeş sahibidir. %56 oranında merkez semtlerde oturmaktadır. Anne doğumyeri %56 oranında kenttir. Bu kimseler, %44 oranında ilköğretim mezunu ve evhanımıdır. Babalarının %67'si kent kökenli, baba eğitim seviyesi %56 oranında ortaöğretimdir ve bu kimseler % 67 oranında kamuda görev yapmaktadır.

3.Grup: Katılımcılar, %86 merkezde doğmuştur. Kardeş sayıları % 43 oranında 2 ve üzerindedir. Hane gelirleri ise %43 oranında 2000 üzerindedir. Anne ve baba %70 oranında kent kökenlidir. Anneleri, 3'te 2 oranında evhanımı, babaları ise 3'te 2 oranında kamu çalışanıdır.

4.Grup: Katılımcıların %68' si merkezde doğmuş, %56 oranla 2 ve daha fazla kardeşi olan kız öğrencilerdir. Katılımcıların neredeyse tamamına yakınının gelir düzeyleri 1000-2000 arasındadır. Katılımcıların yarısından fazlasının anneleri kırsal alan kökenli, ilköğretim mezunu ve ev hanımıdır. Babaları ise çoğunluğu kırsal

alan kökenli, ortaöğretim mezunu, özel sektörde çalışan kimselerdir.

5.Grup: Katılımcıların %67'si kent kökenli, %59'unun sadece bir kardeşi var, % 50'si merkez semtlerde yaşamaktadır. Bu öğrencilerin %75'inin ailesi 1000-2000 arası gelir seviyesine sahiptir. Annelerinin 50'si kent kökenli, %67 oranla ilköğretim mezunu, neredeyse tamamı ev hanımıdır. Babalarının yarısından fazlası ise kırsal alan kökenli, ortaöğretim mezunu, özel sektörde çalışan kimselerdir.

6.Grup: 3'te 2'si kent kökenli olan katılımcıların %62'si tek kardeş sahibidir ve merkez semtlerde oturmaktadır. Hane gelirleri, % 46 oranında 1000- 2000 arası olan katılımcıların, anneleri %62 oranında kent merkezinde yaşamakta, neredeyse tamamı ilköğretim mezunu ve ev hanımıdır. Babalarının ise yarısı kent kökenli, ilköğretim mezunu ve özel sektör çalışanıdır.

7.Grup: Katılımcıların neredeyse tamamı kent kökenli, yarısından fazlasının 1 kardeşi var ve şehrin merkezinde oturmaktadır. Gelirleri %50 oranında 2000 ve üzeri olan bu grubun anneleri de %58 oranında kent kökenli, ilköğretim mezunu ve %75 oranında ev hanımıdır. Babaları ise %50 oranında kent kökenli, ortaöğretim mezunu ve %67 oranında kamu sektöründe çalışmaktadır.

Katılımcıların genel olarak profillerine bakıldığında %80'inin kent merkezinde %20'sinin ise ilçede doğmuş oldukları görülmektedir. Katılımcıların %12'si tek çocuktur. % 53'ünün ise tek bir kardeşi vardır. Geriye kalan % 34'lük kesimin ise 2 ve daha fazla kardeşi vardır. Katılımcıların % 59'u kent merkezinde % 41.3'ü ise kent çevresinde

yaşamaktadır. Eskişehir'in merkezinde ikamet etmek demek kentin sosyo-kültürel imkanlarından asgari harcamayla istifade edebilmek anlamına gelmektedir. Kentin merkezinde yaşayan kimseler sinema, tiyatro, opera veya sosyalleşebilecekleri mekanlara erişim sorunu yaşamamaktadır. Ancak, odak grup görüşmeleri esnasında katılımcıların hangi oranda sosyal ve kültürel faaliyetlere iştirak ettiklerine dair herhangi bir soru yöneltilmemiştir. Dolayısıyla kent merkezinde yaşıyor olmalarından kaynaklı bir avantajın söz konusu olup olmadığı bilinmemektedir. Bununla beraber, katılımcıların yaklaşık yarısı ise kentin çevresinde bulunan alt gelir grubunun yaşadığı semtlerden gelmektedir. Kente erişim sorunu olmamakla beraber, sosyal ve kültürel faaliyetlere erişimlerinin hem ekonomik hem mekansal açıdan sınırlı olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların %17'sinin gelir düzeyi asgari ücretle sınırlıdır. Asgari ücret, 2012 TÜİK(Türkiye İstatistik Kurumu) rakamlarına göre 658 YTL'dir. Katılımcıların yarısının hane geliri ise 1000-2000 YTL arasında diğer bir deyişle asgari düzey üzerindedir. %33'ünün ise geliri 2000 YTL üzerindedir. Katılımcıların %90'ının iki ve üzeri çocuklu hanelerden oluştuğunu göz önünde tutarsak hane başı kişi başı düşen harcama miktarı sınırlı görünmektedir.

Katılımcıların babalarının doğum yeri %53.3 oranla kent merkezidir. Geriye kalan kısmın büyük çoğunluğu ilçede, %8'lik kısmı ise köyde doğmuştur. Katılımcıların annelerinin %56'sı kent merkezinde, geriye kalan kısmı ise ilçe, köy ve kasabalarda dünyaya gelmiştir. Bu veriler, katılımcıların yarısının kent-kökenli geriye kalan kısmının ise

Tablo.1. Katılımcıların Ebeveynlerinin Doğum Yeri

%	Baba Doğum Yeri	Anne Doğum Yeri
İl	53.3	56.0
İlçe	38.7	34.7
Köy	8.0	9.3
Toplam	100	100

Tablo.2. Katılımcı Ebeveynlerinin Eğitim Düzeyi

%	Baba	Anne
Hiç Eğitim Almamış	1.3	4.0
İlköğretim	29.3	57.3
Ortaöğretim	54.7	32.0
Yükseköğretim	14.7	6.7
Toplam	100	100

kırsal alan kökenli olduğunu ve aile içi ilişkilerinin bu değerler üzerine kurulu olduğuna işaret etmektedir.

Katılımcıların babalarının sadece %1.3'ü hiç eğitim almamış durumdadır. Annelerinin aksine %29'u ilköğretim, yarısından fazlası ortaöğretim, %14.7'si ise yükseköğretimde yer almıştır. Kadınlarla erkekler arasında eğitimde fırsat eşitliği dengesizliği Türkiye Nüfus Araştırmaları (2013)'ün açıklanan sonuçlarını destekler niteliktedir. Babalarının aksine katılımcıların %4'ünün annesi herhangi bir eğitim kurumunda eğitim görmemiştir. Yarısından fazlası ise ilköğretim mezunudur. %32'si ortaöğretim mezunu, sadece %7'si yükseköğretim mezunudur.

Katılımcıların %73'ünün annesinin herhangi bir mesleği yoktur. %9.3'ü ise kamu sektöründedir. Geriye kalan %16.0'si ise özel sektörde yer almaktadır. Diğer taraftan katılımcıların babalarının %96'sı kamu veya özel sektörde görev yapmış veya yapıyor görünmektedir. Ekonomik gücü elinde tutan tarafın erkek olması aile içi güç ilişkilerini de etkilemesi sebebiyle önemli bir veridir zira içinde büyüdükleri aile yapısını rol-model alan katılımcıların algısını şekillendirmesi nedeniyle bu veriler anlamlıdır. Katılımcıların annelerinin yaş aralığı, %68 oranla 30 ile 45 yaş aralığındadır. Geriye kalan kısmı ise 45 ve üstü yaş grubundadır. Eşler arasında var olan yaş farkı aralığı TNSA (2008)'nin yaptığı araştırmayla uyumlu

Tablo.3: Katılımcı Ebeveynlerinin Meslekleri

%	Anne meslek	Baba meslek
Ev Hanımı- İşsiz	73.3	4.0
Kamu Sektörü	9.3	36.0
Özel Sektör	16.0	45.3
Emekli	0.0	14.7
Toplam	100	100

bir görünüm arz etmektedir. 30-45 yaş aralığında erkek kadın arasındaki yaş farkı, 45 ve üzeri yaş grubunda 5-9 yaş farka çıkabilmektedir. Diğer bir deyişle, kadınların yaş ortalaması erkeklerin yaş ortalamasından düşüktür. Erkeklerin kendilerinden yaşça küçük kadınlarla evlenmesi yaşa dayalı hiyerarşik bir yapılanmanın aile içinde var olabileceğine işaret etmektedir.

Araştırma Soruları

Bu çalışmada katılımcılara aşağıda yer alan 2 temel araştırma sorusu yöneltilmiştir. Kadına yönelik şiddet hakkında ne düşünüyorsunuz? Türkiye’de kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

Bu sorulara verilen cevapları daha ayrıntılı bir biçimde elde edebilmek amacıyla katılımcılara bazı alt sorular yöneltilmiştir. Şiddet nedir, çevrenizde şiddet olaylarına tanıklık ettiniz mi, şiddet denildiğinde aklınıza ilk gelen görüntü nedir gibi alt sorularla katılımcıların konuya ilişkin düşüncelerini ifade etmeleri sağlanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak katılımcılara 2 temel açık uçlu araştırma sorusu yöneltilmiştir. Bununla beraber, odak grup görüşmelerinin doğası gereği katılımcılardan gelen yorumlara dayanarak daha fazla veri elde edebilmek amacıyla tartışma esnasında kendilerine ek sorular yöneltilmiştir. Bu soruların yöneltilmesindeki amaç, ergenlik döneminde olup karşı cinsle bir ilişki kurma çabalarının ve fikrinin olgunlaştığı bir dönemde olan katılımcıların kadına, kadınlık rollerine ve kadına yönelik şiddete ilişkin algılarını, şiddeti önleme yolları hakkındaki düşüncelerini öğrenmektir. Her bir odak grup görüşmesi ortalama 10-12 katılımcıyla gerçekleştirilmiş olup toplam 75 kız öğrenciyle 7 odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin ortalama süresi, 34 dakika olup en kısa görüşme 21 dakika, en uzun görüşme 46 dakika sürmüştür. Araştırmanın yürütüldüğü okul aynı zamanda araştırmacının görev yaptığı okuldur. Her iki tarafın birbirini yakından tanması sebebiyle, görüşmeler hali hazırda var olan bir samimiyet zemini üzerinden yürütülmüştür. Odak grup görüşmesi için okulun toplantı salonuna gelen her grup, oturma düzenini kendi isteğine göre düzenlemiş, bu

esnada zaten odada olan araştırmacıyla sohbet etmiş, son dönem hayatlarının, derslerinin, sosyal ilişkilerinin çoğu zaman aileleri ve erkek arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin gidişatına ilişkin hem araştırmacıya soru yönelmiş hem de bilgi vermiştir. İçinde buldukları yaş grubu itibarıyla, esprili, enerjik, alaycı bir dille bahsettikleri sosyal ilişkileri (öğretmen-öğrenci, ebeveyn-çocuk, kız-erkek arkadaş) odak grup görüşmelerine geçiş yapmak için uygun bir ortam sağlanmasına neden olmuştur. Ancak, yukarıda bahsi geçen görüşme süresine söz konusu bu zaman dilimi eklenmemiştir. Eklendiği takdirde her bir grup görüşmesi toplamda asgari 60, azami 80 dakika sürmüştür.

Veri Oluşturma Süreci ve Analizi

Bu çalışma çerçevesinde, araştırma ana hatları ve soruları belirlendikten sonra kız öğrenciler arasından şiddet konulu odak grup görüşmelerine katılmak isteyen öğrenciler bir araya getirilmişlerdir. Katılımcılara uygun olan gün-saat sorularak, müsait oldukları gün görüşmek üzere görüşme yeri, tarihi ve saati belirlenmiştir. Bu çalışmada odak grup görüşme yönteminin seçilmiş olmasının temel sebebi, bu yöntemin belirli bir konuda kısa sürede ayrıntılı ve derinlikli veri toplanmasına olanak sağlamasıdır. Ayrıca, odak grup görüşmeleri katılımcılar arasında etkileşim yaşanmasına ve tartışma konusunun araştırmacının önceden öngöründe bulunamayacağı farklı boyutlarının ele alınmasına imkan vermektedir. Odak grup görüşmeleri aynı sınıfa giden 8-9 akran katılımcının bir araya getirilmesiyle sınıf düzeyi açısından homojen gruplar oluşturularak gerçekleştirilmiştir. Homojen grup seçiminin temel

sebebi, katılımcıların farklı sınıflardan gelen diğer katılımcılar yanında kendilerini güvensiz hissetmeleri ve gerçek düşüncelerini ifade edememeleri ihtimalinin önüne geçmektir. Aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet gibi başlıklarının kendi ailelerini de içine alan bir tarafının olması, katılımcıların ailelerinin özel hayatına ilişkin ifadeler kullanmasına neden olmuştur. Yabancı kimselerin yanında kendilerine özel anekdotları paylaşamayacakları tahmin edilerek gruplar, aynı sınıflardan gelen akran katılımcıların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Şüphe yok ki, homojen grup seçimi beraberinde belirli sınırlılıkları da getirmektedir. Katılımcı, kendisini grup baskısı altında hissedebilmekte, akranları tarafından yanlış tanınma korkusuyla kendini özgürce ifade edememektedir. Nitekim, çalışma esnasında katılımcıların kendi ailelerine ilişkin bilgileri paylaşmakta çekingen davrandıkları gözlemlenmiştir. Bu durum görüşmelerin ileriki safhalarında elde edilen samimi ortama bağlı olarak yerini rahatlığa bırakmıştır. Şöyle ki, odak grup görüşmelerinde katılımcılara tartışma konusu söylendiği anda bir anlık durgunluk yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu durgunluk, her bir grupta mutlaka var olan dışadönük, kendini ifade etme sorunu yaşamayan, özgüvenli katılımcıların konuya ilişkin fikir belirtmeleri, kendi hayatlarına dair örnekler sunmalarıyla ilerleyen dakikalarda aşılmıştır. Grup içerisinde en az bir kişinin kendine ait bir anekdot veya mahrem bir bilgiyi paylaşması grupta bulunan diğer katılımcıları tartışmaya katılmaları yönünde teşvik etmiştir. Görüşmelerin başlangıcında tüm gruplarda görüşme gizliliğine ilişkin açıklamalar yapılmış, kendilerine paylaştıkları bilgilerin grup içerisinde kalacağı

yönünde teminat verilmiştir. Buna rağmen, tartışmalarda konu kendi ailelerine geldiğinde katılımcıların hiçbirinin kendi ailelerindeki şiddete değinmemiş olması manidardır. Şiddet denildiğinde akıllarına ilk gelen görüntünün bir erkeğin bir kadını dövdüğü sahne olması şiddetin hayatın diğer alanlarında kanıksandığını bir taraftan da kadına yönelik şiddetin öncelikli ve yoğunluklu yaşandığına dair izlenimler edinilmesine neden olmuştur. Diğer taraftan neredeyse tüm katılımcıların bir komşusu, akrabası, tanıdığı aile içi şiddet uygulamakta veya aile içi şiddetin mağduru olarak örnek gösterilmektedir. Görüşmelerin tamamı ses kayıt cihazlarıyla kayıt altına alınmış aynı zamanda çalışmaya katkı sunan gözlemcinin görüşmeler esnasında katılımcıların tepkilerine ilişkin aldığı notlarla desteklenmiştir. Ses kayıtlarının tümünün (gülüşmeler, mimikler dahil) kağıda aktarılması sürecini ise tematik analiz yöntemi takip etmiştir. Verilerin analizi tematik analiz yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Tematik analiz, görüşmelerin hangi temalar üzerinde odaklandığı, bu temaların örgütlenme şekli ve detaylar çerçevesinde verilerin irdelenmesi ve yorumlanmasıdır (Braun ve Clarke, 2006). Kağıda aktarılan veriler belirli temalar çerçevesinde gruplandırılır. Örneğin, bu çalışmada şiddet denilince aklınıza ne geliyor sorusuna birden fazla şiddet çeşidi sıralanmıştır. Bu sebeple, şiddet teması, fiziksel, sözel, cinsel, ekonomik şiddet ve şiddete neden olan işbölümü gibi alt-temalar çerçevesinde tekrar gruplandırılmıştır. Bu alt-temalar altında ele alınabilecek tüm ifadeler bir araya getirilmiş, metinler bu çerçevede yeniden analiz edilmiştir. “Hak edilmiş şiddet”, “işbölümü” ve “histerik erkek” başlıkları atında tüm bu alt-temalar yorumlanmıştır. Tematik analiz süreci,

verilerden farklı alt-temalar elde edilemeyecek duruma gelindiği noktada sonlandırılmıştır.

ANALİZ

“Hak Edilmiş” Şiddet

Kız öğrencilerden ilk olarak şiddeti tanımlamaları istenmiş sonrasında görüşmelerin seyrine bağlı olarak şiddet denince akıllarına gelen ilk görüntünün ne olduğu sorulmuştur. Katılımcıların neredeyse tamamı şiddet denilince bir erkeğin bir kadını dövdüğü, kadının gözünün morarmış olduğu bir sahnenin gözlerinde canlandığını ifade etmişlerdir. Bunu takiben şiddetin kesinlikle kabul edilemez olduğunu eklemişlerdir. T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun 1995 yılında yürüttüğü Aile içi Şiddetin Sebep ve Sonuçları araştırmasını destekler nitelikte veriler ise odak grup görüşmelerinin ileriki safhalarında ifade edilmiştir. Buna göre, kız öğrenciler bazı durumlarda kadınların haksız olabileceğini, bu sebeple kendilerine uygulanan şiddeti hak ediyor olabileceklerini ifade etmişlerdir. Buna göre; kadınlar, eğer toplumsal cinsiyet rollerinin gereğini yerini getirmiyorsa şiddete maruz kalabilmektedirler ve bu şiddet mazur gösterilebilir bir şiddettir. Konuya ilişkin ifadeler ise şunlardır:

“ Erkek uyarıyorsa kadın da (mini etek giymeye) devam ediyorsa, o zaman çok kötü bir şey yapmıştır. Erkek şiddet kullanabilir” Dördüncü odak grupta yer alan öğrencinin anne-babası kırsal alan kökenli, anne evhanımı, babası ise özel sektörde, asgari ücretle çalışmaktadır. 12. Sınıfa giden bu öğrencinin yanısıra, benzer ifadeleri kullanan ancak sosyal ve ekonomik düzeyi daha

yüksek olan öğrenciler de çalışmada yer almıştır. Örneğin, bir sonraki ifade tek kardeşi olan geliri 2000 ve üzeri olan, anne ortaöğretim mezunu, baba yükseöğretim mezunu olan 11. Sınıfa giden bir öğrenciye aittir.

“Sabah mesela eşi kalktığında onun yatıp uyuması falan... ikisi de ortak kalksınlar. Sorumluluklarını yerine getirmesi lazım. O zaman hak eder şiddeti”

Bu ifadelere ek olarak, farklı sosyo-ekonomik kökenlerden gelmelerine rağmen her odak grup görüşmesinde mutlaka benzer ifadeleri kullanan katılımcılar olmuştur.

“Mesela kadının işi geç bitiyorsa, erkek eve geldi. (Kadın) arkadaşlarıyla takılıyor, sürekli böyleyse yapıştırsın bir tane”

“Bir kadının en önemli görevi anneliktir. Onu yerine getirmediği zaman (şiddet) uygulanır.”

“Çok kez rastladım ben, mesela erkeğin annesiyle ilgili laf ediyor, bence bu çok ağır bir şey, çoğu kadın hak ediyor bence(şiddet)...Durduk yere kimse kimseye hak etmez ki...”

“Kocasını aldatıyorsa dayağı hak eder tabii, dayak dediğimiz en fazla bir tokat, aşırıya kaçmasın..”

“Erkek çok kıskançsa, karısının çok açık giyinmesini istemiyorsa (şiddet) olabilir...”

“Sevgisinden dolayı kadına zarar verebilir.”

“Kadının kendini özgür hissetmesi, ilişkinin kötüye gitmesine neden olur... Kadın kendini çok fazla özgür hissetmemeli.”

“Kadın erkeğin sözünden çıktığı zaman

şiddeti hak eder.”

“Erkeğin istediğini yapmadığı zaman... (şiddeti hak eder).”

“Bazı kadınlar var gerçekten dövülmelik”

“Kadın bir konuda haksızsa ve kabul etmiyorsa şiddeti hak eder.”

“Erkeğin, erkek olduğunu hissetmem lazım.”

Erkeğin kadına dönük şiddetini haklı gören, bu şiddeti gerekçelendiren kız öğrencilerin yanı sıra şiddetin aslında erkeğin kendini güçsüz, aciz hissetmesi nedeniyle var olduğunu ifade eden katılımcılar da çalışmada yer almışlardır.

“Kadın hem kültürlü hem bilgili olunca erkek bunu kaldıramıyor.”

“Erkekler kendilerini üstün ve güçlü görüyorlar aslında acizler. Kadına şiddet uygulayarak aslında ben ondan üstünüm diyor.”

“Erkek kadının çalışmasını istemiyor, kadın özgürlük istiyor ama erkek buna karşı çıkıyor, sosyal ortama girmesini istemiyor.”

“Eğer erkek kadından az para kazanıyorsa, erkeğin aptal egoları önplana çıkar, kadını ezmeye çalışır.”

“Cahillik, eğitimsizlik.”

“Kişiliği oturmamış, gaza gelen insanlar, şiddet uygular. Kendi aklıyla hareket etmez, şiddet uygular.”

“Kadının ondan üstün görünmesini istemiyor, tepkisini o şekilde ortaya koyuyor”

Katılımcıların ifadeleri, fiziksel şiddete ilişkin yapılan önceki çalışmaları destekler nitelikte veriler

sunmaktadır. Özgüven eksikliği, özgürlük talebi ve kıskançlık fiziksel şiddetin başlıca sebepleri olarak gösterilmektedir(Morinaga, 2012: 569). Şiddet ve şiddetin sebepleri üzerine yapılmış olan birçok çalışma şiddetin sebeplerini kadınla erkeğin ilişkisinde yaşanan sorunlar, psikolojik sorunlar, işsizlik, yoksulluk, parasızlık gibi ekonomik sebepler, alkol, uyuşturucu gibi bağımlılıkların yol açtığı sorunlar, ilişkiyi çevreleyen aile, akrabalık, komşuluk gibi toplumsalağlardan kaynaklanan sorunlar, erkeğin kıskançlığının yol açtığı sorunlar, erkeğin veya kadının bir başkasıyla kurduğu ilişkinin yol açtığı sorunlar diye sıralamaktadır(Çiçeklioğlu, 1994: 200; KSGM, 2006; Altınay ve Arat 2007: 34). Bu sorunların erkekler ve erkeklerin gücü elinde tuttuğu toplumsal, siyasal, yasal, ekonomik kurumlar tarafından eril şiddete kılıf uydurmak, şiddeti mazur göstermek için kullanıldığı bilinmektedir. Bu çalışma geçmişte konuya ilişkin yapılan birden fazla çalışmayı(Esmer, 1993: 110; Gülçür, 1996; Altınay & Arat 2007: 34; Vefikuluçay 2007: 18) destekler nitelikte kız öğrencilerin şiddet söz konusu olduğunda eril söylemi edindiklerini, sahiplendiklerini göstermektedir. Eril iktidar söyleminin tarafından içselleştirilmiş olmasının en önemli göstergesi ise, kız öğrencilerin hemcinslerini erkeğin gözünden sorgulama, yargılama ve cezalandırmaya yönelik ifadeleridir. Toplumsal alanda erkekler ve kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin gereğini yerine getirmesi durumunda sorun yaşanmayacağı öngörülmektedir. Bu sebeple, kadının sorun yaşamaması için kendini kontrol etmesi, özgürlük alanlarını zorlamaması, kendisi için biçilen rolü oynaması gerekmektedir. Tabii, bununla beraber, UNFPA (2013)

da elde edilen bulgularda olduğu gibi toplumsal alanda kadının da en az erkek kadar özgür olması gerektiğini ifade eden katılımcılar da çalışmada yer almışlardır. Buna göre, eril iktidarın da sorgulanabileceği, tek tek erkeklerin aslında “güçlü” olmadığı, aciz oldukları yönünde ifadeler kullanılmıştır. Özgürlüğün bir “hak” olduğu ve sadece tek bir cinsin elinde olamayacağını ifade eden kız öğrenciler “hak” temelli bir yaklaşımı benimseyerek, kadın hareketlerini destekleyen söylemler kullanmışlardır. Buna göre, kız öğrencilerin ifadeleri, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini sorgulamaksızın kabul etmediklerini, modern yaşamın değerleriyle “eşitlik” bağlamında yorumladıklarını göstermektedir. Bu noktada ifade edilmesi gereken diğer bir husus ise “eşitlik”, “hak” gibi kavramların sosyo-ekonomik düzey açısından en yüksek oranlara sahip olan katılımcıların oluşturduğu son grupta ifade edilmiş olmalarıdır.

İşbölümü

Özel alan ve kamusal alan ayrımına ilişkin cinsiyete dayalı ayrışmanın en belirgin olduğu alan evdir. Ev içerisindeki gündelik işler, eril iktidar tarafından kadınlara devredilmiştir. Her ne kadar konuya ilişkin son yıllarda yapılmış daha önceki çalışmalar (Kalaycıoğlu ve Toprak, 2003: 77) işbölümü yönünde kadınların “eşitlikçi” bir söylem takındıklarına işaret etse de ev işleri ayrıntılandırıldığında erkeğin lehine bir tavır takındığı görülmektedir. Toplumsal, ekonomik, siyasal alandaki güç ilişkilerinin yer aldığı kamusal alan ise erkeklerin iktidar alanı olarak kabul edilmektedir. Özel alanda erkeklerin yer almak istememeleri, kız öğrenciler tarafından mazur görülmemekte, kız

öğrenciler konuya ilişkin tavırlarını şu ifadelerle ortaya koymaktadırlar.

“Yapılacak işler var yapılmayacak işler var..Perde asmak tamam ama ev işlerine karışılmasını sevmem. Ben kocama iş yaptırmam açıkçası ama yardım edebilir, mutluluk çerçevesinde...”

“Kadının işi yoksa erkek işleri yapıyorsa kılıbıktır.”

“Kadın TV seyredip, erkek iş yapar mı!”

“Mutfağı kadın temizlesin”

“Yerleri de kadın silsin”

“Tozu kadın alsın”

“İki tabak götürsün sofraya yardım etsin ama gelip de benim yemeğime karışmasın, yemek yapmama karışmasın.”

“Yerleri de erkek silmesin, o kadar da değil”

“Ona(eşi) ben kıyamam ki, düşünemiyorum bile. Babamla annem oturuyor mesela annem işlerini bitiriyor, babam yerleri siliyor falan.”

“Misafirler ona kılıbık desin istemem, o üstün gözüksün isterim. En azından kendi egosunu tatmin etsin.”

“Şahsen ben, eşimin öyle olmasını istemem(bulaşıkları yıkamak)”.

“Erkek her şeyi yaparsa kılıbık olur o zaman, kadın ona itaat etmez. Erkek yumruğunu masaya vurdu mu her şey orada durmalı.”

“Çocuk(erkek arkadaşı) sinir yaptığında otoritesini ortaya koyduğunda gerçekten hoşuma gidiyor.”

“Otoritesi hoşuma gider.”

“Güçlü olsun, iş yapmasın.”

Kamusal alanda yer almak erkeğe “güç”

katmakta, “güç ilişkilerinin” bir tarafında yer almasına olanak tanımaktadır. Erkeğin bu alandaki gücünü, onun “hakkı” olarak gören katılımcılar ise bu güçten pay talep etmek yerine bu alanda erkeği destekleme eğilimi göstermektedirler. Özel alandaki işleri yapmanın bireye herhangi bir artı değer katmadığının farkında olan kız öğrenciler, erkek çocuklarının iş yapmasına kendi ifadeleriyle “razı” olamayacaklarını, erkeklere “kıyamayacaklarını” ifade etmişlerdir. Erkeğin kamusal alanda yer alması, toplumsal cinsiyet rollerini yerine getirdiği anlamına gelmektedir. Bu durum, erkeğin toplumsal kabulünü pekiştirmesi nedeniyle kız öğrenciler tarafından desteklenmektedir. Kadının ev işleri, çocuk bakımı gibi aile ile ilgili özel alanda, erkeğin ise çalışma yaşamı gibi toplumsal görünürlüğü yüksek olan kamusal alanda olması gerektiği yönünde bir fikir birliği söz konusudur(Kimberly & Mahaffy, 2002: 404; Bhasin, 2003: 4; Günay ve Bener, 2011). Biyolojik farklılıkların kültürel kodlarla yorumlanması sonucu oluşan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin katılımcıların bir sıkıntısının olmadığı gözlemlenmiştir. En azından söylemlerinde toplumsal beklentilerin içini doldurmaya çalıştıkları gözlenen katılımcıların erkekten güçlü olmasını, ailelerini geçindirmesini, çevre üzerinde belirli bir etkinlik ve kontrol sağlamasını, kadınlardan ise sabırlı, anlayışlı bir eş olmasını, evi çekip çevirmesini, insan ilişkilerini düzenlemesini belediklerini ifade etmişlerdir(İmamoğlu, 1991: 834; Şafak, Çopur ve Özkan, 2006). Diğer bir ifadeyle geleneksel aile içerisinde erkeğe biçilen rolleri kanıksamış ve bu yönde beklentilerini dile getirmişlerdir. Her ne kadar aksi yönde ifadeler kullanan katılımcılar olsa da erkekleri kendilerinden daha

“değerli”, “üstün” gören kız öğrenciler çoğunluktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu, erkek- kadın arasındaki ilişkiyi sorgulamak yerine, bu ilişkinin devamını sağlamak, erkeğin otoritesini mutlak kılmak istemektedir.

“Cinsel isteklerini dizginleyemeyen histerik erkek”

Kadına yönelik şiddet başlığı altında yapılan odak grup görüşmeleri, katılımcıların da katkılarıyla farklı şiddet türleri üzerinde de konuşulmasına olanak sağlamıştır. Buna göre, cinsellik ve cinsel şiddet üzerine fikir beyan eden katılımcıların, cinsellik söz konusu olduğunda erkeklerin tüm davranışlarının kontrol dışı olduğu vurguları dikkat çekicidir. Erkeklerin cinsel dürtülerinin kontrolü altında şiddet uygulamasının veya zora başvurusunun haklı sebepleri olduğuna dair katılımcılar şu ifadeleri kullanmışlardır:

“Gözü dönüyor”

“Birazda kadınlardan kaynaklanıyor”

“(Kadın) Kuyruk salması”

“Bence erkek de suç olmayabilir çünkü; bir erkek kadını neden aldatıyor ihtiyaçlarını karşılamak için, şiddet uygulamasının sebebi de ihtiyaçlarını karşılamak olabilir.”

“Geçenlerde ben bir kadın gördüm ağzım açık kaldı. Benim bile mini etek giyenlere gözüm kayıyor, erkekleri düşünemiyorum”

“Geçen gün hastaneye gittim.....Kız beyaz gömlek giyinmiş, içindeki iç çamaşırını belli oluyor, yanındaki erkek arkadaşları da sen o şeyi(gömleği) bir daha giy, ben senin kafanı kıracağım falan diyor. Bence haklı..”

“Sanırım erkeklerin hormonları şiddete daha yatkın, evet bilimsel bir araştırma dahi var.”

“Erkeğin hormonları aşırı derecede çalışıyor, coşuyorlar, kendilerini tutamıyorlar. Ben mesela mini bir etek giysem, göğüsler açık ya da herhangi bir şey, zaten erkekler de böyle bir istek her zaman var. Suçu neydi Fatmagül’ün (gülüşmeler).”

“Hocam mesela adam evlidir, eşini de pek istemiyorsa, başka isteklere girerse, adamın suçu olmaz bence.”

“Şiddet, erkeğin genlerinde var.”

“Doğası kadıninkinden farklı”

Cinselliğin bir mit olduğu, erkeklerin cinsel dürtülerinin kadınların cinsel dürtülerinden daha güçlü tutulduğu bir toplumda doğan, büyüyen ve kişisel gelişimini gerçekleştiren kız öğrenciler, tam anlamıyla tanımlayamadıkları bu dürtünün neredeyse erkeğin kendinden daha güçlü bir biyolojik ihtiyaç olarak görmektedir. Buna göre, cinsel dürtülerin dizginlenemeyişi erkeği kadına giyimi konusunda müdahale etme yönünde haklı kılan en önemli savunma aracı haline gelebilmektedir. Bu sebeple, erkeğin müdahalesi katılımcılar tarafından şu cümlelerle haklı ve mazur gösterilebilmektedir:

“Sorarım mutlaka ben. İkimiz de ortaklaşa karar veririz ne giyineceğime, böylece sorun çıkmaz, sonra da ben vazgeçerim giyineceğim şeyden.”

“Müdahale oluyor tabii(erkek arkadaş tarafından) zaten ben açık giyinmeyi seven biri değilim.”

“Ben de şöyle bir şey var, onun ailesiyle tanışmaya giderken bir şey giyinmişimdir, onun farkında bile değilimdir belki, o bana söyleyebilir ben de ona göre

giyinirim, yok, hayır demem.”

“Ben aşırıya kaçarsam o da beni ikaz etse ben gereğini yaparım.”

“Mini etek giyme, şort giyme, onu, bunu giyme egoları yüzünden her şeyi yasaklıyorlar. Kadın zaten senin için giyinidir.”

“Genç biriyle evli olan biri arasında fark olmalıdır. Evli olan şort giyerse hem toplum tarafından yanlış karşılanır hem de benim tarafımdan.”

Katılımcılar için eril iktidar, muktedirdir. Kadınlara ilgili herhangi bir alanda eril iktidar güç kaybı yaşayacaksa veya acziyete uğrayacaksa o zaman gücü elinde tutan erkeğin şiddet uygulaması için haklı sebepler bir araya gelmiş demektir. Katılımcılar, eril iktidarın bir güç kaybı yaşamaması, otoritesini tesis etmesi için kadının gerekli fedakarlıkları yapması yönünde fikirlerini beyan etmişlerdir. Buna göre eğer, erkek, kadının giyimini kendi otoritesine bir tehdit olarak algılıyorsa, bu tehdit tartışmaya açılmalı ve taraflar ortak bir noktada buluşmalıdır. Söz konusu tartışma alanı, kadının bedeni üzerindeki söz hakkının çiğneniyor olmasına neden olsa dahi, katılımcıların büyük bir kısmı erkek arkadaşları veya gelecekteki eşleri için bu haklarından feragat etmeyi sorun etmemektedir.

Çözüm Önerileri

Kadına yönelik şiddete ilişkin katılımcıların çözüm önerilerini almak için kendilerine “kadına yönelik şiddeti önlemek için ne tür faaliyetler yapılmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar, erkeğin eğitilmesi, yasal çerçevenin yeniden düzenlenip cezaların caydırıcılığının artırılması, kadınların barınma,

beslenme, eğitim gibi ihtiyaçlarını karşılayacak, onların bilinçlendirilmesine katkı verecek kurumların sayısının çoğaltılması olmak üzere üç ayrı kategoride değerlendirilebilecek çözüm önerileri sunmuşlardır. Buna göre erkeklerin eğitilmesi, eğitim yoluyla bilinçlendirilmesi gerektiğine dair ifadeler şöyledir:

“Erkeklerle eğitim”

“Seminer verilebilir”

“Bence sadece erkeğe değil kadına da eğitim verilmeli, erkeğin karşısında kadının susmaması gerekiyor.”

“Kadınları bilinçlendiririm, eğitim veririm, onların anlayacağı şekilde anlatırım, ezdirmeyin kendinizi falan.”

“Kamu spotları var ya. Kadınlar için de böyle bir şey düzenlense, etkileyici bir şey olsa, erkekler yapmaz, yumuşarlar, kadın da oradan araya girer.”

“Bence bir erkeğin bir kadınlara eşit düzeyde olduğunu kabul etmesi lazım. Kadının üstünlüğünü kabul etmeli.”

“En önemlisi bence konuşmamak, Oturup bir problem varsa konuşcaz, konuşamıyor, konuşunca problem çıkıyor, konuşarak çözülebilir.”

Diğer taraftan, katılımcılar, var olan hukuksal düzenlemelerin erkekleri şiddet uygulamaktan alıkoymadığını, cezaların caydırıcı bir etkisinin olmadığını şu ifadelerle dile getirmişlerdir:

“Cezalar ağırlaştırılabilir”

“Mesela bir kadın şiddet görüyorum diye polisten yardım istiyor, polis de gidip kocasıyla barıştırıyor. Böyle şiddetin sonu gelmez ki, ne yapılması lazım. Ceza uygulanması lazım, aşırı derecede şiddet uygulayan insanlara ceza uygulanır.”

“Karısını öldüren biri idam edilirse diğerleri yapamaz.”

“Şiddet uygulanabilir.”

Erkeklere eğitim verilmesi veya cezaların arttırılması gerektiği yönündeki ifadelerin yanı sıra kadınların şiddete maruz kaldıktan sonraki hayatlarını düzenlemeye yarayan, ilk etapta temel ihtiyaçlarını karşılamaya dönük kurumların önemine de değinilmiştir. Konuya ilişkin katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Devlet ne yapacak, biz arkasındayız demeli, sen şiddet uyguluyorsun ama yalnız değil, biz arkasındayız demeli.”

“Kadını güçlendirmek için sığınma evleri falan kurulabilir.”

“Savcılık olayları da var bugünlerde... Kadın şiddet görüyor, savcıya gidiyor ama savcı ona koruma tahsis etmiyor ya da kocasına bir şey yapmıyor. Onu daha çok sıkıştırıyor.”

“Morçatı, kadın sığınma evleri falan hepisi sürekli kadını koruyorlar, bunun yerine erkeği bilinçlendirseler, erkeği kamp gibi bir yere zorla toplasalar, onlara bu durumu anlatsalar daha iyi olur bence.”

“Kadınların 14-15 yaşında evlenmesini yasaklarım, Evlenmesine izin vermem.”

“Ailesinin kadına sahip çıkması gerekiyor, eee artık evlendin kocan baksın sana düşüncesi yanlış, sonuçta erkekler bunun arkasında kimse yok diye daha da ezebiliyor.”

Katılımcıların Türkiye’de kadına yönelik şiddeti önlemeye dönük çözüm önerileri üç ayrı safhada ele alınabilir niteliktedir. Şiddet öncesi alınabilecek tedbirler, şiddet öncesi veya sonrası şiddet uygulayan kimseye yönelik cezai yaptırımların düzenlenmesi ve son olarak şiddet sonrası kadının korunup, kollanmasına

dönük düzenlemeler katılımcıların çözüm önerileri arasında yer almaktadır. Katılımcılar, kendi aile içi deneyimlerine dayanarak kadının sosyal ve ekonomik sermayesinin zayıflığına işaret etmektedir. Bu sebeple, aile, devlet veya sivil toplum kuruluşları gibi kadını güçlü kılacak desteğin kadından esirgenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

1980’li yıllarla beraber liberal politikalar, hem dünya hem Türkiye bağlamında demokrasi, bireysel hak ve özgürlük gibi kavramlarla ön plana çıkmıştır. Ekonomik, siyasal ve toplumsal alanda yaşanan değişimin etkileri şüphesiz en temelde bireyi, aileyi ve toplumu dönüştürmüştür. Bu dönüşüm esnasında ırk, din, dil, etnik köken, cinsiyet temelli ayrımcılık olumsuzlanmakta, bireyin “eşitlik”, “adalet” temelli talepleri haklı görülmüştür. Dünyada ve Türkiye’de kadın hareketlerinin mücadeleye elde ettiği kazanımlar, kadının hem kamusal hem özel alanda erkek ile eşit kabul edilme taleplerinin yasal bir çerçeve bağlamında ele alınmasına neden olmuştur. Buna rağmen, aile içi kadına yönelik şiddet olayları hem dünyada hem Türkiye’de yaşanmaya devam etmektedir.

Türkiye’de de 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun”, erkeğin kadına yönelik uyguladığı şiddeti bertaraf etmek, eğer böyle bir olay yaşanırsa kadının ve çocuklarının korunmasına dönük tedbirleri almak üzere düzenlenmiştir. Kadının eğitim düzeyinin düşük olması, ekonomik ve sosyal ağlarının zayıflığı, geleneksel kadınlık rollerinin halihazırdaki kadın-erkek eşitsizliğini destekler nitelikte olması kadının aile içi şiddet mağduru olmasına zemin

hazırlamaktadır.

Tüm bu olumsuz koşullara rağmen 1990'lı yıllarda dünyaya gelen kız öğrenciler eğitim fırsatlarına erişim, ekonomik ve sosyal alanlarda güç elde etme ve kadının geleneksel kadınlık rollerini sorgulamalarına olanak sağlayan bir toplumsal yapı içerisinde yer alabilmektedirler. Bu sebeple, 1990'lı yıllarda dünyaya gelen kız öğrencilerle kadına yönelik aile içi şiddete ilişkin bir çalışma yapılması planlanmış, bu konudaki görüşleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Odak grup görüşmeleriyle katılımcıların kendilerini açık, derinlikli bir şekilde ifade etmelerine olanak sağlanarak, kendilerine iki temel soru yöneltilmiştir. Kadına yönelik şiddet hakkında ne düşünüyorsunuz? Türkiye'de kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

Kendilerine yöneltilen sorulara bir sohbet ortamı içerisinde cevap vermeye çalışan kız öğrencilerin konuya ilişkin düşünceleri kadın-erkek ilişkisinde şiddet, şiddet uygulamalarının haklı ve haksız olduğu durumlar, hane içi işbölümü ve şiddeti önlemeye dönük çözüm önerileri çerçevesinde şekillenmiştir. Kadın-erkek eşitliği söylemleri, sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü bilinçlendirme kampanyaları, eğitim kurumlarında düzenlenen seminerler, medyada yer alan kamu spotları..vb. faaliyetlerinin içerisinde gelişimini tamamlamaya çalışan kız öğrencilerin ifadeleri "herkesin eşit olduğu ancak erkeklerin daha eşit olduğu" yönünde bir çıkarım yapılabilecek niteliktedir. Buna göre, kız öğrencileri toplumsal ilişkilerin en basit düzeyinde dahi var olan iktidar ilişkisini erkek lehinde yorumlamaktadır. Şiddetin hiçbir koşulda kabul edilemeyeceği

düsturundan ziyade bazı durumlarda erkeklerin şiddet uygulamasının haklı olabileceğini ifade etmişlerdir. Özellikle güç ve otorite kavramlarını ataerkil değerlerle yorumlayarak iktidarın gözünden kadını ve kadın hareketlerini değerlendiren katılımcılar panoptik bir toplumsal alan tanımı yapmaktadırlar. Eril iktidarın her an her yerde kendilerini gözetlediği veya en azından kadının her an gözetleniyormuşçasına davranması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Kadının sadece kamusal alanda değil özel alanda da geleneksel rollerini yerine getirmesi beklentisi katılımcıların yaş gruplarıyla örtüşmeyen söylemlerin çalışma verilerine yansımaya neden olmuştur. Buna göre, kadın kamusal alanda yer alsa da almasa da ev içi kadınlık rollerini aksatmamalıdır. Annelik, kadının birincil görevidir. Temizlik, yemek pişirme, çocukların bakımı gibi sermayenin işgücünün yeniden üretilmesine dönük faaliyetler de kadın tarafından yerine getirilmelidir. Gündelik bakım hizmetlerinin kadına veya erkeğe toplumsal alanda herhangi bir artı değer katmayacağına farkında olan katılımcılar, bu işlerin erkek tarafından yapılmasının onun toplumsal alanda güç kaybetmesine neden olacağını düşünmektedirler. Kamusal alanda yer alan "güç ilişkileri" içerisinde erkeğin ön planda yer alması, erkek üzerinden statü kazanmaya çalışan kadınların desteğiyle mümkün olacaktır. Şüphesiz bu ataerkil söylemlerin oluşmasında toplumsal norm ve değerlerin içselleştirilmesi, rol model aldıkları anne babalarının davranış tarzı ve öğretileri de etkin bir rol oynamaktadır. Katılımcıların geldikleri ailelerin neredeyse yarısının kırsal alan kökenli olduğu, üçte ikisinin annelerinin ev hanımı ve ilköğretim

mezunu olduğu göz önünde tutulduğunda aslında katılımcıların geleneksel aile modeli içerisinde büyüdüklerini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Kente göçle beraber kadının geleneksel rollerinin çeşitlendiği ve farklılaştığı, kadının çalışma yaşamına katılımıyla aile içi rollerin daha demokratik bir biçimde yerine getirildiği gibi ifadeler, kente göç edip, çalışma yaşamına katılan kadınların aileleri için söz konusu bir durum gibi görünmektedir(Kıray, 1984: 72). Zira, henüz çalışma yaşamına katılmamış olan kız öğrenciler, geleneksel aile içerisinde büyümüş olmanın da etkisiyle bu rolleri esas kabul etmektedir. Kadınlik ve erkeklik rollerini toplumsal kalıp yargılarla yorumlamakta, rol dağılımında para kazanma rolünde yaşanan değişimin ev içi rollerin paylaşımına aynı hızda etki etmeyeceğinin sinyallerini vermektedirler(Fortin, 2005: 420).

Katılımcıların şiddet ve şiddetin kullanımına ilişkin ifadeleri ise konuya ilişkin 2003 yılında yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'nda elde edilen sonuçları tamamen destekler niteliktedir. Kadına yönelik şiddetin sebepleri olarak katılımcılar işbölümü, giyim-kuşam, ekonomik sıkıntılar veya erkeğin cinsel dürtülerinin karşılanmaması gibi sebeplere işaret etmişlerdir. Güç ve kontrol kurmayı hedef edinen erkeğin bu sebeple şiddet kullanımına başvurması, erkeğin "güçlü" olması gerektiğini düşünen katılımcılar tarafından ataerkil bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Bu sebepler, erkeklerin kadına yönelik şiddet kullanımının bazı katılımcılar tarafından meşru görülmesine neden olabilmektedir(KSGM, 2008; Subaşı ve Akın 2004; Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA, 2003). Diğer

tarafından şiddet denildiğinde katılımcıların en fazla fiziksel ve cinsel şiddet kullanımına ilişkin örnekler vermeleri, sıklıkla yaşanıyor olmasına rağmen sözel şiddetin kendileri için sıradanlaştığına işaret etmektedir. Fiziksel şiddeti, çoğunlukla kadına farklı biçimlerde verilen fiziksel tahribat üzerinden örneklendiren katılımcılar, UNFPA (2013) tarafından kız ve erkek lise öğrencileriyle yapılan aile içi şiddete ilişkin çalışma bulgularını birebir destekler nitelikte ifadeler kullanmışlardır. cinsel şiddeti ise erkeği haklı kılacak biçimde örneklendirmişlerdir. Her konuda güçlü olması gerektiğine inanılan erkeğin cinsellik söz konusu olduğunda "aciz", "dürtülerine yenik düşen", "kontrol dışı hareketler yapan" bir varlık olarak tanımlanması, yine erkeğin cinsel şiddet uygulamasını mazur göstermeye dönük bir savunma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ataerkil değerlerle paralel bir söylem geliştiren katılımcılar, şiddetin failini suçlamak yerine mağdur olanı suçlamayı tercih etmektedirler.

Bunlara ek olarak katılımcılar, UNFPA (2013) bulgularını destekler nitelikte, şiddet olayları sonrası ailenin, devletin veya sivil toplum kuruluşlarının desteğinin önemine işaret etmişlerdir. Kadının ekonomik, sosyal, kültürel sermayesinin zayıf olduğunu ifade eden katılımcılar, bireysel çabalar yerine yapısal düzenlemelerin gerekliliğine dikkat çekmektedirler. Katılımcılar, şiddet uygulayan erkeklerin eğitim yoluyla şiddet uygulamaktan vazgeçirilebileceğini ifade etmektedirler. Diğer taraftan idam cezasını da kapsayan bazı yaptırımlarla "şiddete şiddetle" cevap verilmesi gerektiğini ifade eden katılımcılar da mevcuttur. Oysa, toplumsal alana dair yapılan kamusal-özel alan

tartışmalarında da ortaya koyulduğu üzere, şiddete başvurulmasının altında yatan temel sebep kadının “özel alana” hapsedilmiş olması ve bunu kırma girişimleridir. Esas itibarıyla kadının özel alana dair kendine biçilen rolleri sorgulaması, rollerinin gereğini yerine getirmemesi, bedeni üzerinde tahakküm kurulmasına karşı çıkması şiddete maruz kalmasına neden olabilmektedir. Buna rağmen, katılımcılar, şiddeti uygulayan kimseye dönük programlar uygulanması gerektiğini düşündüklerini ifade etmektedirler. Diğer bir deyişle, kadının kendi haklarına ilişkin daha bilinçli hale getirilmesi, kendini koruma yollarını öğrenmesi, toplumsal, ekonomik ve ideolojik yönlerden güçlendirilmesi yerine şiddet uygulayan erkeğin şiddet uygulamaması için ikna edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Her ne kadar 1990’lı yıllarda dünyaya gelmiş, bireysel hak ve özgürlükler söylemi içerisine doğmuş olsalar da katılımcılar, toplumsal sistemin ataerkil değerler üzerine kurulu düşünce sistemini sorgulamak yerine, şiddet olaylarının sonuçlarını telafi etmek, eril iktidarın şiddet kullanmaması yönünde eğitim veya cezai yaptırımlar aracılığıyla ikna edilmesi üzere çözüm önerileri geliştirmektedirler.

KAYNAKLAR

Açıkel, S. (2009) Kadına yönelik şiddetle mücadelede sığınma evleri, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı.

Altınay, Gül A. ve Arat Y. (2007). Türkiye’de kadına yönelik şiddet. İstanbul: Metis.

Atman, Ü. C. (2003). Kadına yönelik şiddet, cinsel taciz, ırza geçme, *Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine*, 12: 9.

Ayrancı, Ü., Günay, Y., Ünlüoğlu, İ. (2002). Hamilelikte aile içi eş şiddeti. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3: 75-87.

Bhasin, 003. *Toplumsal cinsiyet “bize yüklenen roller. Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları. İstanbul: Kuşak Ofset Birinci Basım, s.1-5.*

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101. ISSN 1478-0887.

Çiçeklioğlu M., Güler, N., Tel, H. Tuncay, F.Ö.(1994.) *Kadına yönelik şiddet*, Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, 199-208.

Dökmen, YZ. (2004). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayıncılık.

Lindsey, LL. (1990). *Gender roles a sociological perspective*. United States of America: Prentice Hall. International Limited, p. 1-5.

Erbek, E., Eradamlar, Beştepe ,E., Akar, H. ve Alpkın, L.(2004). Kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddet: üç evli çiftte karşılaştırmalı bir çalışma. *Düşünen Adam*, 17(4):196-204.

Ertürk, Y. (2006). *BM Kadınlara karşı şiddet, sebepleri, sonuçları, özel raporörü Yakın Ertürk’ün Türkiye ziyaretine ilişkin raporu*, (Report of the Special Rapporteur on Violence against Women, its Causes and Consequences, Yakın Ertürk, Mission To Turkey) orijinal metni için bkz. <http://daccess-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/100/90/PDF/G0710090.pdf> Erişim tarihi: 28 Eylül 2009.

Esmer, Y. (1993). Algılama ve anlatımda eşlerarası farklılıklar, N. Arat (Ed.) içinde *Kadın ve Cinsellik*, 97-119. İstanbul: Say Yayınları.

Eyo, U. E. (2006). Violence against women. *Health Care for Women International*, 27:199–203: Routledge.

Fortin, N.M. (2005). Gender role attitudes and the labour-market outcomes of women across OECD countries. *Oxford Review of Economic Policy*. 21,3, 416-438.

Gülçür, L. (1996) Ankara araştırması, sıcak yuva masalı, P. İlkaracan, L. Gülçür ve C. Arın,(Ed.) içinde *Aile İçi Şiddet ve Cinsel*

- Taciz, s. 0-55. İstanbul: Metis Yayınları.
- Güler, N., Tel, H. ve Özkan T. F. (2005). Kadın aile içinde yaşanan şiddete bakışı. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 27 (2): 51 - 56.
- Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri, *TSA*: 15 s. 3, Aralık 2011.
- Hartmann, H. (2006) *Marksizm' le feminizm' in mutsuz evliliği: kadının görünmeyen emeği: maddeci bir feminizm üzerine içinde*, Gülnur Acar Savran ve Nesrin Tura (der.), Kardelen Yayınları, 128-169.
- İmamoğlu, E. O. (1991). *Aile içinde kadın erkek rolleri*. Türk Aile Ansiklopedisi. Ankara. Cilt: 3, T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı.
- Kalaycıoğlu, E. ve Toprak, B.(2004). İş yaşamı, üst yönetim ve siyasette kadın. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Kaptanoğlu, İ.(2011). Kadına yönelik şiddet, İdarecinin Sesi, Eylül-Ekim 2011.
- Kıray, M. B.(1984), *Büyük kent ve değişen aile. Türkiye'de ailenin değişimi- toplum-bilimsel incelemeler*. (der. N. Erder), Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.
- Kimberly, A., Mahaffy, K., 2002. The gendering of adolescents' childbearing and educational plans: reciprocal effects and the influence of social context. *Sex Roles* 46(11/12): 403–417.
- Kocacık, F. (2005). Şiddet olgusu üzerine. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1.
- TNSA (2003). *Türkiye nüfus ve sağlık araştırması*, www.hips.hacettepe.edu.tr/pdf/TNSA2003-AnaRapor.pdf.
- KSGM, (2008). *Kadına yönelik aile içi şiddet*, <http://www.aileicisiddet.net/egitim/set/KYAIS.pdf> Erişim tarihi:19.02.2014.
- Manderson, L. (2001). *Fighting violence against women, the society for international development*. London: SAGE Publications, , 1011-6370 (200109) 44:3; 6–8; 019064.
- Morinaga, Y. (2012). Violence against women and community, *Sex Roles*, 66: 568-570.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research techniques and procedures for developing grounded theory*. 2nd edition. London: Sage Publications.
- Şafak, Ş. Çopur, Z. ve Özkan, M. (2006). *Çocukların evle ilgili faaliyetlere harcadıkları zamanın incelenmesi*. www.sdergi.hacettepe.edu.tr/sszcmao.pdf. Erişim tarihi:19.02.2014.
- Sancar, S. (2003). *Üniversitede Feminizm-Bağlam, Gündem ve Olanaklar*, *Toplum ve Bilim*, 2003: 97.
- Savran, G. ve TURA, N. (1992). *Kadının görünmeyen emeği: maddeci bir feminizm üzerine*. İstanbul: Kardelen Yayınları, 1992.
- Subaşı N, Akın, A.(2004). *Kadına yönelik şiddet: nedenleri ve sonuçları*, http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/Sayfa-Dosya/kadina_yon_siddet.pdf Erişim tarihi:19.02.2014.
- T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995). *Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları*, <http://www.athgm.gov.tr>. Erişim tarihi: 20 Şubat 2013.
- UNFPA (Nüfus Bilim Deneği ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu) (2013). *Kadına yönelik aile içi şiddet konusunda ilköğretim ikinci kademe ve lise öğrencilerinin tutumu: Ankara, Erzurum ve Aydın illerinde niteliksel bir araştırma*, Kasım.
- Vahip I. ve Doğanavşargil, Ö. (2006). Aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2006: 17(2):107-114.
- Vefikuluçay, D., Demirel, S., Taşkın, L. ve Eroğlu, K., (2007). Kafkas üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakışaçıları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 14(2): 12–27.